

Memòria de la intervenció arqueològica als Carrers Nou de la Rambla 107-115, Paral·lel 76- 60, 57-61.

Estibaliz Monguiló Cortés

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

Sr Antoni Caballé Crivillés

Arqueòleg territorial
Àrea de coneixement i recerca
Generalitat de Catalunya
Portaferrissa, 1
Barcelona

Data: 3 de gener de 2008

Adjunt et trametem un original imprès i una còpia en CD de la:

- **Memòria de la intervenció arqueològica efectuada al carrer Nou de la Rambla, 107-115 i Paral·lel, 76-60 i 57-61 (Barcelona, Barcelonès).**

Director: Estíbaliz Montguiló Cortés (Àtics, S.L.)

Codi MHCB: 005/05

Esperem que sigui correcte. Estem a la vostra disposició per a qualsevol aclariment.

Rep una cordial salutació

Ferran Puig i Verdaguer

Director del Servei d'Arqueologia
del Museu d'Història de la Ciutat

INDEX

- 1. SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.**
- 2. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC.**
- 3. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.**
- 4. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS.**
- 5. METODOLOGIA.**
- 6. TREBALLS REALITZATS.**
- 7. CONCLUSIONS I INTERPRETACIÓ.**
- 8. BIBLIOGRAFIA.**
- 9. ANNEX.**
 - 9.1. PLANIMETRIES.**
 - 9.2 FOTOGRAFIES.**
 - 9.3. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.**

1. SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.

El seguiment arqueològic amb el codi MHCB 005/05 es troba situat als carrers Nou de la Rambla 107-115 i Paral·lel 76-60, 57-61 dins dels barris del Raval i del Poble Sec. La intervenció s'ha dut a terme en una única fase, del 31 de gener al 17 de febrer del 2005, amb motiu d'unes obres de reforç de la xarxa elèctrica (realitzades per Espelsa i contractades per Fecsa-Endesa) en aquests carrers, que es troben situats en una zona d'interès arqueològic i històric.

Aquest seguiment s'ha realitzat amb la supervisió del Museu d'Història de la Ciutat (Institut de Cultura de Barcelona), essent l'empresa d'arqueologia Atics, S.L l'encarregada de seleccionar l'arqueòloga directora, Estibaliz Monguiló Cortés, així com proporcionar el material necessari per a dur a terme la intervenció.

2. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC.

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putxet, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat.:

1. El nucli antic, prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou:
 - a) Un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana.
 - b) Un seguit de petites viles al seu voltant que es van formar en època medieval i que van quedar incloses dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè.
 - c) Els sectors de la Rambla i el Raval que començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.
2. Un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX.
3. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint

**el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que
impedien el creixement urbanístic de Barcelona.**

La present intervenció arqueològica s'ubica al barri del Raval.

3. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.

El lloc on s'ha desenvolupat la intervenció arqueològica se situa, com s'ha indicat anteriorment, al barri del Raval, la trama actual del qual no quedà fixada de manera definitiva fins a principis del segle XIX, com a conseqüència d'haver estat sempre allunyat tant del centre institucional i administratiu (situat al voltant de l'ajuntament i de l'actual edifici de la Generalitat), com del centre comercial i de negocis, proper al port. En època romana aquesta àrea quedava situada fora del recinte emmurallat però la fundació de l'església de Sant Pau del Camp l'any 914 comportà el sorgiment d'un nou barri o raval extramurs. Aquest fenomen no ha de ser considerat com un fet puntual, sinó com una transformació general que afectà tota la ciutat medieval de Barcelona, ja que des del segle IX i, sobretot, dels segles X al XII, anaren sorgint petits nuclis poblacionals, fora de muralles, al voltant de centres d'ordre econòmic i religiós. El desenvolupament de ravals situats a l'exterior d'aquests murs propicià que la muralla romana (segle IV) quedés obsoleta a partir del segle XIII. Amb la determinació d'incorporar aquestes poblacions a la ciutat, més o menys properes a l'antiga Barcino, s'establí un pla urbanístic per a crear un nou perímetre de la muralla, la qual fou definitivament superada el segle XIX.

El Raval era en aquest moment un barri fabril i de residències populars, organitzat al voltant de tres grans eixos: el carrer Tallers, el carrer Hospital i el carrer Sant Pau; tots tres de tradició medieval, orientats des de mitjan segle XIV a les portes de la muralla medieval de Barcelona.

Això no obstant, durant els segles XV, XVI i XVII, el barri es presenta amb una fesomia en la que predominen les terres d'horta, petits horts amb pous a prop que acostumaven a ser propietat d'algun noble o institució religiosa i que s'arrendaven a camperols modestos. No serà fins al segle XVIII que, a conseqüència de l'augment demogràfic i el creixement econòmic, es comenci a

definir el seu traçat urbà actual, que s'acabarà concretant a finals d'aquesta centúria.

Les intervencions actuals més properes a la zona que ens ocupa, es centren majoritàriament al voltant del carrer de Sant Pau i la església de Sant Pau del Camp. Així, comencen el 1988-1989, quan a la part posterior de l'esmentada església es documentaren les restes d'una vila amb una zona destinada a l'emmagatzematge. També s'hi localitzà, en contacte amb la vila, part d'una necròpolis amb tombes de *tegulae*, de les que se n'excavaren un total de 20 (GRANADOS, 1991; VV.AA., 1993).

La segona intervenció arqueològica que afectà la zona es dugué a terme com a conseqüència de la construcció d'una nova caserna de la Guàrdia Civil l'any 1991. A la zona més propera al carrer Sant Pau s'hi trobà la continuació de la necròpolis documentada l'any 1989, amb 32 enterraments nous, datats entre els segles IV-VI a.n.e. Alhora, es documentaren assentaments prehistòrics del Neolític i de l'Edat del Bronze (VV.AA., 1993).

Més tard es dugué a terme un altra intervenció al solar comprès entre els carrers Sant Pau, Reina Amàlia, Carretes i Hort de la Bomba, entre novembre de 1998 i març de 1999. En aquesta actuació es posen al descobert, per una part, les restes d'un assentament alt-imperial, del que únicament s'han conservat algunes sitges i pous com les troballes més significatives; i, per l'altra, 26 tombes que s'incorporen a les exhumades en campanyes anteriors (ARTIGUES, 2001). Poc després, s'excaven dos enterraments d'època romana que havien aparegut en el seguiment d'unes rases a la mateixa zona que la intervenció anterior. S'excavaren a finals de l'any 2000 (MARTÍN, 2000).

I, per últim, es realitza una actuació motivada pels resultats positius realitzats a la Ronda de Sant Pau l'abril de 2002. Aquesta possibilità la localització d'uns 16 metres de muralla (segle XIV) i d'una torre adossada al seu talús. La

seva excavació en extensió permeté documentar l'estructura intacta fins al nivell del sòl de circulació de mitjan segle XIX (SALES, 2002).

4. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJETIUS.

El motiu principal pel qual s'ha dut a terme aquesta intervenció és l'obertura d'una sèrie de rases per la introducció de cables elèctrics d'alta tensió, duta a terme per l'empresa Fecsa-Endesa (número d'obra: 840552).

Degut a que aquesta zona es troba dins d'un lloc d'interès arqueològic i alt valor històric (es troba dins d'una de les zones pertanyent al *suburbium* de la ciutat romana i urbanitzada des d'època medieval) el Museu d'Història de la Ciutat (Institut de Cultura de Barcelona) ha cregut convenient realitzar una intervenció arqueològica preventiva, posant-se en contacte amb l'empresa Atics S.L., la qual ha seleccionat una arqueòloga directora (Estibaliz Monguiló Cortés) amb l'objectiu de documentar les possibles restes arqueològiques que puguin sortir al llarg de l'obertura de la rasa.

5. METODOLOGIA.

L'obertura de la rasa s'ha dut a terme utilitzant una màquina retroexcavadora i el mètode manual, fent ús d'un martell pneumàtic per l'aixecament de les rajoles i el formigó, i el pic i la pala pels llocs on la màquina no arribava. La rasa s'ha obert per dos trams a la vegada: al carrer Nou de la Rambla 107-115, i al Paral·lel 76-60.

L'arqueòloga directora va estar present durant tot el procés d'obertura de la rasa, seguint el mètode visual amb la fi de recuperar i documentar totes les restes ceràmiques, faunístiques i estructures de construcció que poguessin aparèixer.

La metodologia arqueològica aplicada s'ha basat en l'utilitzada per Harris (1979) i per Carandini (1981). S'han enregistrat els estrats i elements constructius, donant-los un número correlatiu sota el nom d'unitat estratigràfica (U.E). Amb cada U.E s'ha obert una fitxa on es posen les característiques físiques d'aquestes i com es relacionen entre si.

Aquesta metodologia inclou divers material gràfic, com són les plantes, seccions i material fotogràfic.

6. TREBALLS REALITZATS.

La intervenció arqueològica preventiva va començar el 31 de Gener del 2005, a la vegada que s'iniciaven els treballs de reforç de la xarxa elèctrica, realitzats per l'empresa Espelsa.

El dia 31 de gener s'inicia la part corresponent als números 105 i 107 de Nou de la Rambla amb el fi de trobar els tubulars que creuen el Paral·lel. Una vegada cercats, es comença amb la rasa corresponent als números 107- 115 del Carrer Nou de la Rambla (U.E. 100). S'aixeca el superficial (U.E. 101) i s'arriba fins una profunditat de 80 cm. a la majoria de recorregut de la rasa, menys a la cantonada amb el carrer Vila Vilà, on s'arriba fins a 245 cm. per poder introduir després els cables a la galeria que discorre per aquest últim carrer. No baixen més dels 80 cm. degut a la quantitat de serveis que s'hi troben. S'ha de dir que l'aparició d'una claveguera trencada dificulta els treballs. El farciment està compost per runa (U.E. 102) i per unes argiles ataronjades (U.E. 103). No apareix cap resta arqueològica.

El dia 1 de febrer una altra brigada comença a treballar en la mateixa obra degut a la extensió que aquesta té i ho fan buscant uns tubulars que van des del número 58 fins el 62 de Paral·lel, evitant així els encreuaments dels carrers Nou de la Rambla i L'Abat Safont. Després es comença amb la rasa corresponent als números 62-74 de Paral·lel (U.E.200) aixecant el superficial (U.E. 201). S'arriba fins una profunditat de 85 cm. degut a la quantitat de serveis que hi ha. El farciment de la rasa esta format per runa i sauló barrejat (U.E.201). No apareix cap resta arqueològica.

7. CONCLUSIONS.

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada als carrers Nou de la Rambla 107-115, Paral·lel 76-80, 57-61, tenia com finalitat la localització i documentació de possibles restes arqueològiques que podien aparèixer durant les obres de canalització en rasa de la xarxa elèctrica realitzada per l'empresa Fecsa-Endesa.

En aquest sentit s'ha de concloure que els resultats han estat negatius. El motiu que ha condicionat aquestes dades ha sigut l'escassa profunditat (80-85 cm) i amplada (35-40 cm) de la rasa, menys a la cantonada de Nou de la Rambla amb el carrer Vila Vilà que s'arriba fins el 245 cm. Tot i la profunditat assolida en aquest sector, l'estratigrafia és molt pobre: hi ha el primer estrat (UE 102) format per terra sorrenca amb una important quantitat de runa, que cobreix la UE 103, la qual està formada per terra argilosa i vermella i totalment estèril pel que fa a material arqueològic.

Malgrat el resultat de la intervenció es fa necessari continuar amb les intervencions arqueològiques preventives a aquesta zona.

8. BIBLIOGRAFIA.

CIRICI, A. 1971: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. 1982: Gran geografia comarcal de Catalunya. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat. *Enciclopèdia Catalana* . Barcelona.

DDAA. 1992: La ciutat consolidada (segles XIV-XV). *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. 1999: Els barris de Barcelona. Vol I. Ciutat vella i l'Eixample. *Enciclopèdia Catalana* . Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. 1972: *Barcelona i la seva història*. Vol I. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. 1977: *Tots els barris de Barcelona. l'Eixample i la Barcelona Vella*. Volum V. Edicions 62. Barcelona.

9. ANNEX.

9.1. PLANIMETRIES.

**NOU DE LA RAMBLA 107-115,
PARAL·LEL 76-60, 57-61.**

Escala 1:2,500

1:2,500

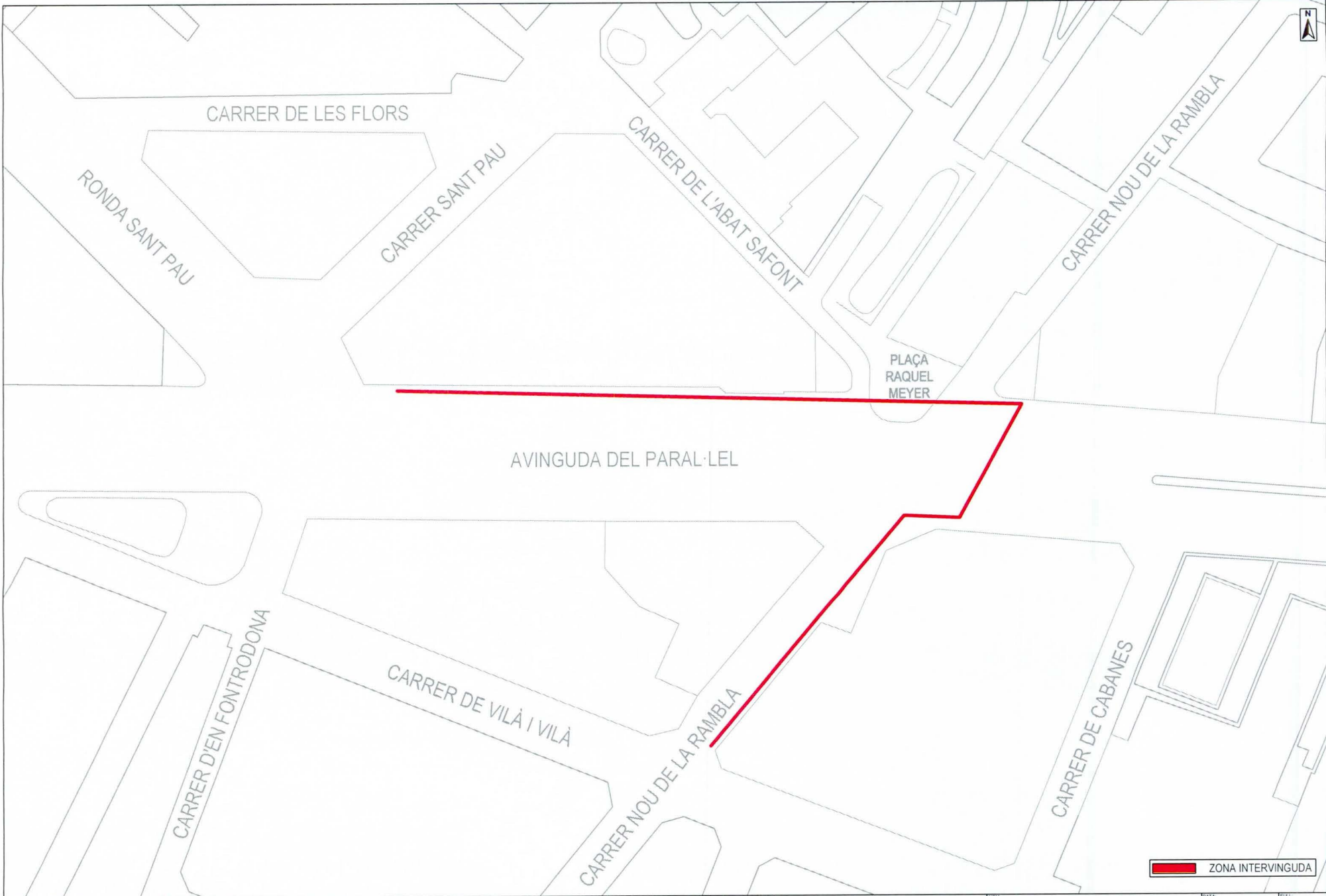
LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
ALS CARRERS NOU DE LA RAMBLA 107-115,
PARAL·LEL 76-60, 57-61.
Codí MHC B: 005/05

MUNICIPI/S: BARCELONA
COMARCA/QUES: EL BARCELONÈS
PROVÍNCIA: BARCELONA

DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO, DAVID SOLER
BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICCUB)

ZONA INTERVINGUDA

9.2 FOTOGRAFIES.

Foto1: Obertura de la rasa amb el martell pneumàtic.

Foto 2: Obertura de la rasa a màquina.

Foto 3: Rasa oberta del Paral·lel.

Foto 4: Rasa oberta del carrer Nou de la Rambla.

9.3. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 100
Sector:		Fase:		Cronologia: S. XXI
DEFINICIÓ :	Rasa.			
DESCRIPCIÓ :	Tram de rasa corresponent als números 107-115 del carrer Nou de la Rambla.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	200	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a	101, 102, 103	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 101
Sector:		Fase:		Cronologia: S.XX
DEFINICIÓ :	Superficial.			
DESCRIPCIÓ :	Rajoles i formigó de 20 cm. de potencia.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	201	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	100
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102
Sector:		Fase:		Cronologia: S.XX
DEFINICIÓ :	Runa.			
DESCRIPCIÓ :	Terra arenosa de color marró fosc barrejada amb material de construcció de 60 cm. de potencia.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	100
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 103
Sector:		Fase:		Cronologia: Quaternari
DEFINICIÓ :	Part del farciment de la rasa.			
DESCRIPCIÓ :	Argiles ataronjades de 165 cm. de potencia.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	100
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 200
Sector:		Fase:		Cronologia: S.XXI
DEFINICIÓ :	Rasa.			
DESCRIPCIÓ :	Tram de rasa corresponent als números 62-74 de l'avinguda Paral·lel.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	100	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a	201, 202	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 201
Sector:		Fase:		Cronologia: S.XX
DEFINICIÓ :	Superficial.			
DESCRIPCIÓ :	Rajoles i formigó de 20 cm. de potencia.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	101	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	202	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	200
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 202	
Sector:		Fase:		Cronologia: S.XX
DEFINICIÓ :	Runa i sauló.			
DESCRIPCIÓ :	Terra arenosa de color marró fosc barrejada amb material de construcció i sauló de 65 cm. de potencia.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	201
	Talla a		Tallat per	200
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	